

LIETUVIŠKŲ KIAUŠINIŲ KAINŲ KONKURENCINGUMAS

PRICE COMPETITIVENESS OF LITHUANIAN EGGS

Laura PETRAUSKAITĖ

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus ekonomistė, laura@laei.lt

Straipsnyje nagrinėjamas Lietuvos naminių paukščių kiaušinių kainos konkurencingumas. Tiriama, kaip kainos keitėsi per keletą paskutiniųjų metų, pateikiamas palyginimas su kitų ES šalių kiaušinių kainomis. Vertinama, kokį poveikį kainų pokyčiai turėjo lietuviškų kiaušinių paklausai vidaus ir užsienio šalių rinkose.

Analizuojant kiaušinių kainas, nustatyta, kad šie produktai Lietuvoje ilgą laiką brango. Dėl to Lietuvos gamintojų siūloma produkcija prarado turėtą konkurencingumą užsienio rinkose. Jis nepagerėjo net ir tada, kai Lietuvoje kainos sumažėjo 2009–2010 metais.

Mažmeninėje rinkoje kiaušinių paklausa nelabai kito, nors kaina kilo. Prasidėjus sunkmečiui, kiaušiniai dažnai buvo pasirenkami kaip sąlyginai pigus ir greitai paruošiamas maisto produktas. Mažmeninė kaina 2009–2010 metais mažėjo, nes reikėjo atlaikyti ypač stiprią lenkiškų kainų konkurenciją.

Raktažodžiai: kiaušiniai, paklausa, kaina, konkurencingumas.

ĮVADAS

Kiaušiniai nuo seno buvo svarbūs žmonių mityboje. Kadangi tai sąlyginai nebrangus maisto produktas, jų vartojimas Lietuvoje ekonominio sunkmečio laikotarpiu nelabai kito. Didelis prekės poreikis paprastai didina jos kainą. Ištirta, kaip kiaušinių kainos kito Lietuvos didmeninėje ir mažmeninėje rinkoje ir kokią tai įtaką turėjo lietuviškų kiaušinių konkurencingumui ES. Panašius tyrimus atlieka ir kitų šalių institutai bei su žemės ūkiu susijusios įstaigos, o Lietuvoje paprastai pateikiama statistinė informacija apie kiaušinių sektorių ir trumpos kai kurių institucijų apžvalgos.

Tyrimo laikotarpis – nuo 2006 metų pradžios iki 2010 metų vidurio.

Tyrimo objektas – naminių paukščių kiaušinių kainos Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti lietuviškų kiaušinių kainų konkurencingumą.

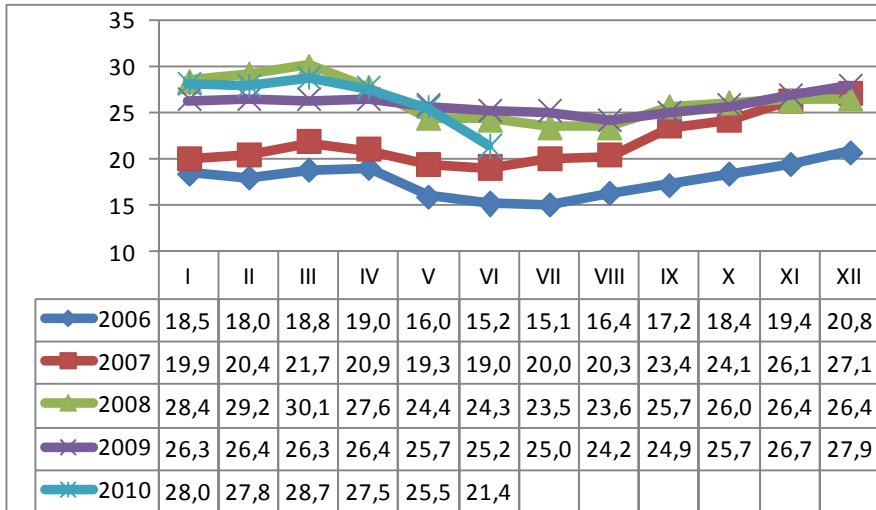
Tyrimo uždavinys:

- 1) ištirti didmeninių ir mažmeninių kiaušinių kainų kaitą Lietuvoje ir nustatyti, kiek lietuviškų kiaušinių kainos konkurencingos, palyginti su kitose ES šalyse esančiomis kainomis.

Tiriant lietuviškų naminių paukščių kiaušinių kainas, buvo remtasi Statistikos departamento prie LRV, Žemės ūkio ministerijos, Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos, Europos Komisijos bei Lenkijos statistikos departamento informacija. Tyrimui atlikti naudoti statistinių duomenų sisteminimo, loginės, lyginamosios analizės, ekspertinio vertinimo ir grafinio vaizdavimo metodai.

TYRIMO REZULTATAI

Didmeninė rinka. Kiaušinių didmeninė kaina Lietuvoje didėti pradėjo dar 2006 metais. Kainos augimo tempai, palyginti su ankstesniais metais, kasmet būdavo vis didesni: 2006 kaina išaugo 7 proc., 2007 metais – 13 proc., 2008-aisiais – 29 proc. Tik 2009 metais šis procesas sustojo ir palyginti su 2008-aisiais, kiaušiniai didmeninėje rinkoje kainavo 1,5 proc. mažiau. 2010-ųjų pradžioje kiaušiniai vėl brango ir kaina iki balandžio viršijo 2009-aisiais buvusį lygį. Tačiau vėliau didmeninė kiaušinių kaina pradėjo mažėti. 2010 metų I pusmetį kiaušiniai kainavo 1,7 proc. mažiau nei atitinkamu laikotarpiu prieš metus (1 pav.).

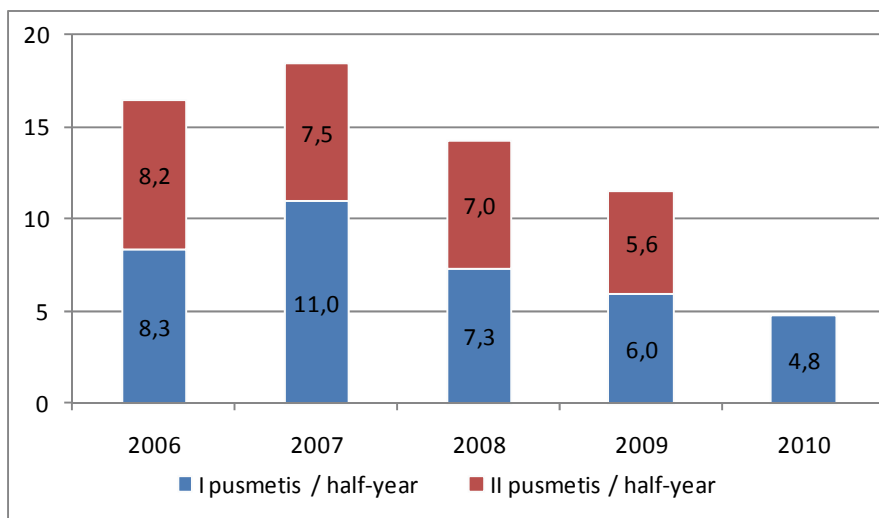

1 pav. Šviežių supakuotų A klasės kiaušinių didmeninė kaina Lietuvoje 2006–2010 metais, Lt/100 vnt. [10]
 Figure 1. Wholesale price of eggs (Class A, fresh, packed) in Lithuania in 2006–2010, Lt/100 pieces

Augančią kiaušinių kainą gamintojai aiškino nuolat brangstančiais gamybos ištekliais, ypač paukščių lesalais, kurie brangiausi buvo 2008-aisiais. Tačiau 2009 metais lesalams ženkliai atpigus (kainavo pigiau nei 2007 m.), kiaušinių didmeninė kaina menkai tepakito. Kiaušinius brangino ir paukštynų pertvarkymas pagal ES reikalavimus, kuriuos Lietuva įsipareigojusi įvykdyti. Išlaikyti aukštas kainas leido vidaus rinkoje atsigavusi kiaušinių paklausa. Tačiau tarptautinėse rinkose lietuviški kiaušiniai dėl didelės kainos tapo kur kas mažiau paklausūs nei prieš keletą metų (2 pav.).

Iki 2007 metų lietuviškų kiaušinių paklausa augo, nors kaina didėjo, nes kiaušiniai brango visoje ES. Tačiau nuo 2008-ųjų, kai mūsų šalies produkcija tapo kur kas brangesnė nei daugelyje kitų ES šalių, jų paklausa užsienio rinkose pradėjo akivaizdžiai mažėti. Tai tęsėsi iki pat tiriamojo laikotarpio pabaigos. 2010 metų I pusmetį Lietuva eksportavo beveik 57 proc. mažiau kiaušinių nei atitinkamu laikotarpiu 2007-aisiais.

2010 metų sausio–birželio mėnesiais lietuviškų kiaušinių didmeninė kaina buvo 2,7 proc. mažesnė už ES vidurkį, tačiau jos konkurencingumas nebuvo aukštas (1 lentelė). Nuo 2006 metų lietuviškų kiaušinių didmeninė kaina padidėjo labiau nei kai kuriose kitose valstybėse, išskyrus Suomiją, – daugiau nei 50 proc.

2 pav. Lietuviškų kiaušinių eksportas 2006–2010 metais, tūkst. t [11]
 Figure 2. Export of Lithuanian eggs in 2006–2010, thou t

1 lentelė / Table 1

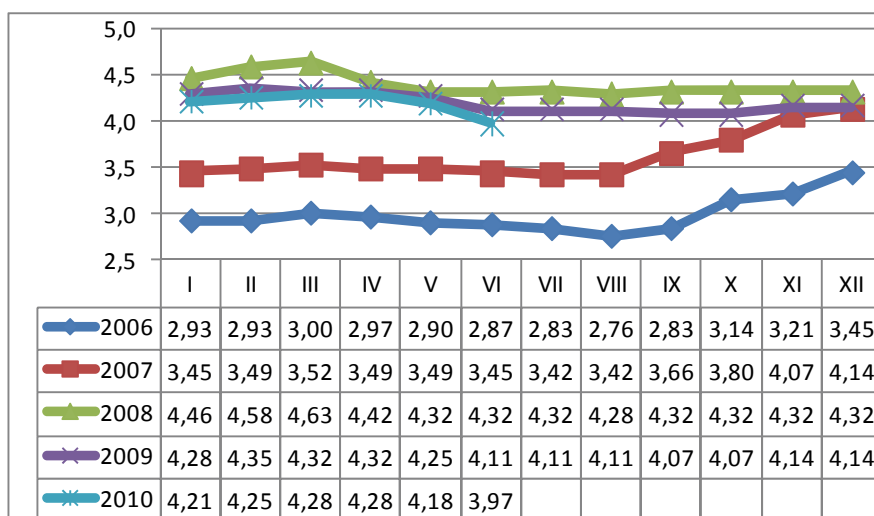
Šviežių L–M grupės kiaušinių vidutinės didmeninės kainos ES valstybėse
 2006 ir 2010 metų I pusmetį, Lt/100 kg [9]
 Average wholesale prices of eggs (fresh, groups L–M) in EU countries
 in the 1st half-year of 2006 and 2010, Lt/100 kg

Šalis / Country	2006	2010	Pokytis, proc. Change, %
Nyderlandai / Netherlands	288,8	320,1	10,9
Ispanija / Spain	262,5	352,6	34,3
Belgija / Belgium	252,3	356,2	41,2
Rumunija / Romania		360,8	
Malta / Malta	297,7	360,9	21,3
J. Karalystė / United Kingdom	359,5	370,9	3,2
Estija / Estonia	292,5	380,3	30,0
Čekija / Czech Republic	286,4	381,9	33,3
Portugalija / Portugal	275,1	383,5	39,4
Prancūzija / France	276,5	386,4	39,8
Slovakija / Slovakia	286,7	389,1	35,7
Bulgarija / Bulgaria		393,9	
Vengrija / Hungary	330,9	409,2	23,7
Lietuva / Lithuania	281,6	423,7	50,4
Suomija / Finland	263,0	426,8	62,3
Slovėnija / Slovenia	398,5	431,1	8,2
Latvija / Latvia	337,0	446,7	32,6
Graikija / Greece	360,7	463,5	28,5

Šalis / Country	2006	2010	Pokytis, proc. Change, %
Lenkija / Poland	322,2	465,7	44,5
Airija / Ireland	395,1	467,0	18,2
Kipras / Cyprus	409,8	577,6	40,9
Danija / Denmark	471,6	616,1	30,6
Italija / Italy	434,8	616,4	41,8
ES / EU	318,8	435,6	36,7

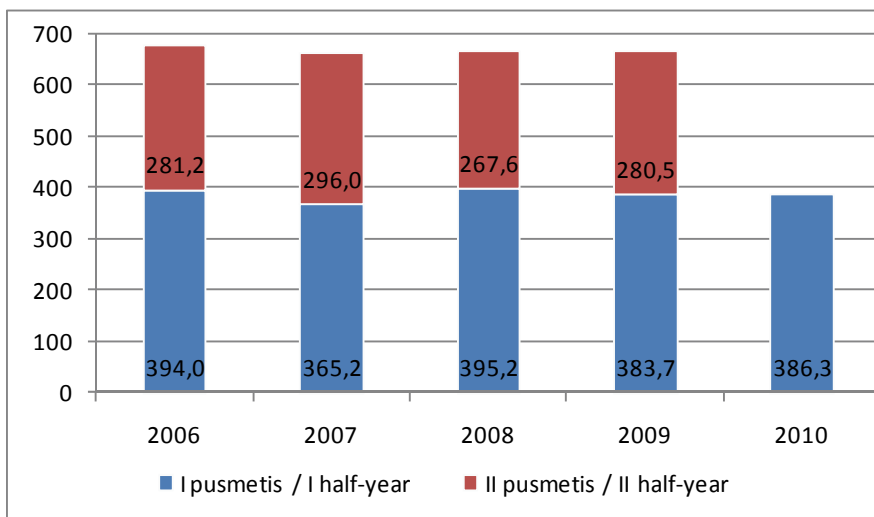
2010 metų pirmuosius šešis mėnesius Lietuvos didmeninėje rinkoje kiaušinių kaina buvo beveik trečdaliu didesnė už Nyderlanduose esančią. Ji 11 proc. lenkė Estijos didmeninę kainą. Lietuviški kiaušiniai didmeninėje rinkoje buvo parduodami vos 5 proc. mažesne kaina nei Latvijoje ir beveik 10 proc. – nei Lenkijoje.

Mažmeninė rinka. Mažmeninėje Lietuvos rinkoje kiaušiniai taip pat ilgą laiką brango. Tik 2009 metais jie ėmė pigti. 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, vartotojai kiaušinių galėjo įsigyti vidutiniškai 4 proc. mažesne kaina (3 pav.).

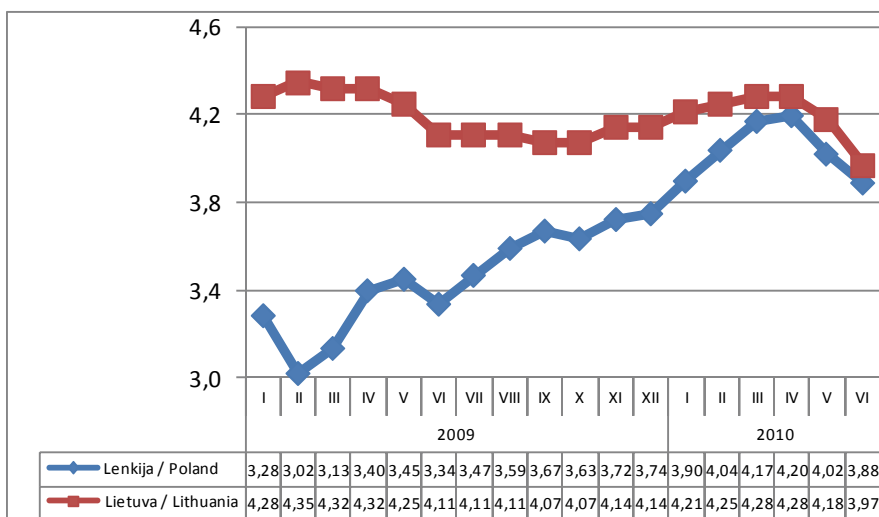

3 pav. Mažmeninė kiaušinių kaina Lietuvoje 2006–2010 metais, Lt/10 vnt. [3–7]
Figure 3. Retail price of eggs in Lithuania in 2006–2010, Lt/10 pieces

2010 metų pradžioje mažmeninėje rinkoje, kaip ir didmeninėje, kiaušinių kaina mažėjo. Palyginti su atitinkamu laikotarpiu 2009-aisiais, 2010 metų I pusmetį kiaušiniai kainavo 1,6 proc. pigiau. Mažmeninės kainos pokyčiams įtakos turi ir gamintojų kainos, ir kiaušinių paklausa. Ji nesumažėjo ir sunkmečiu (4 pav.). Tai nulėmė pakitę gyventojų įpročiai. Sunkmečiu jie dažniau ėmė gaminti namuose, o kiaušiniai yra greitai paruošiamas ir sąlyginai pigus maisto produktas.

4 pav. Kiaušinių suvartojimas Lietuvoje 2006–2010 metais, mln. vnt. [3–7; 11]
 Figure 4. Egg consumption in Lithuania in 2006–2010, mill. pieces

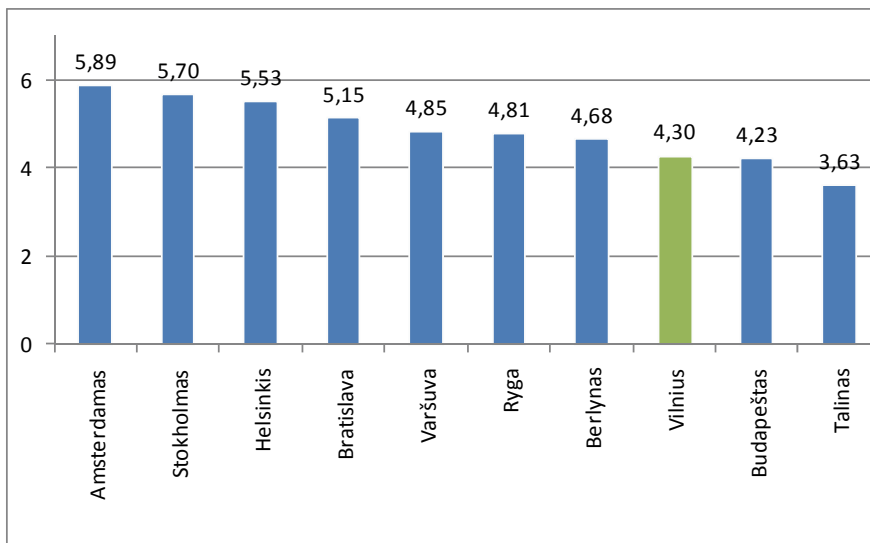

5 pav. Mažmeninės kiaušinių kainos Lenkijoje ir Lietuvoje 2009–2010 metais, Lt/10 vnt. [1–7]
 Figure 5. Retail prices of eggs in Poland and Lithuania in 2009–2010, Lt/10 pieces

Išaugus kiaušinių paklausai, jų mažmeninė kaina galėjo būti ir didesnė. Tačiau kiaušinių brangimą stabdė stipri Lenkijos konkurencija. Šioje šalyje kiaušiniai 2009 metais kainavo beveik 18 proc. pigiau. O 2010-ųjų pradžioje Lenkijoje šių produktų kaina mažėjo dar labiau nei Lietuvoje ir tiriamuoju laikotarpiu buvo apie 4 proc. mažesnė nei mūsų šalyje (5 pav.).

Mažmeninė kiaušinių kaina Lenkijoje prarado savo konkurencingumą, palyginti su kaimyninių šalių rinkomis. 2010 metų sausio–birželio mėnesiais Lenkijos mažmeninėje rinkoje kiaušiniai kainavo 10 proc. brangiau nei atitinkamu laikotarpiu prieš metus. Patys brangiausi kiaušiniai Lenkijoje 2010 metų pradžioje buvo Mazovijos vaivadijoje, kurioje yra ir sostinė Varšuva.

Palyginti su kitomis ES valstybių sostinėmis, Varšuvoje 2010 metų birželio pradžioje kiaušiniai buvo gana brangūs. Jų kaina viršijo beveik visose kaimyninių šalių sostinėse buvusias kainas (6 pav.).

6 pav. Mažmeninės kiaušinių kainos kai kurių ES valstybių sostinėse 2010 metų birželio mėnesį, Lt/kg [8]
Figure 6. Retail prices of eggs in the capital cities of selected eu countries in june 2010, Lt/kg

Lietuvos sostinėje, palyginti su kitų ES narių sostinėmis, mažmeninė kiaušinių kaina gana konkurencinga. Vilniuje 2010-ųjų birželio mėnesį jie kainavo apie 11 proc. pigiau nei Rygoje ar Varšuvoje, tačiau daugiau nei 18 proc. brangiau nei Taline.

IŠVADOS

Lietuvoje 2009 metais mažėjusios kiaušinių kainos 2010-aisiais išlaikė tą pačią tendenciją. 2010 metų I ketvirtį kiaušiniai didmeninėje rinkoje buvo pradėję brangti. Tačiau pavasarį situacija kardinaliai pasikeitė. Ženkliai kritus gamintojų kainai, mažmeninė kiaušinių kaina taip pat sumažėjo.

Tačiau šie kainų pokyčiai vis dar negali kompensuoti ankstesniais metais vykusio smarkaus jų augimo. Didmeninė kiaušinių kaina vis dar tokia, kuriai esant šie produktai nėra konkurencingi tarptautinėje rinkoje. Jų paklausa užsienio valstybėse mažėja jau nuo 2008 metų. Tačiau dėl stiprios konkurencijos mažmeninėje rinkoje, ypač Lenkijoje, mažmeninė kaina, palyginti su kitomis ES valstybėmis, gana neaukšta.

Literatūra

1. *Ceny w gospodarce narodowej*. Warszawa: Główny urząd statystyczny, 2009, Nr. 1–12. ISSN 1732-6508.

2. *Ceny w gospodarce narodowej*. Warszawa: Główny urząd statystyczny, 2010, Nr. 1–6. ISSN 1732-6508.
3. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2006*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2006, Nr. 1–12. ISSN 1392-2874.
4. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2007*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2007, Nr. 1–12. ISSN 1392-2874.
5. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2008*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2008, Nr. 1–12. ISSN 1392-2874.
6. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2009*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2009, Nr. 1–12. ISSN 1392-2874.
7. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2010*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2010, Nr. 1–6. ISSN 1392-2874.
8. *Maisto produktų mažmeninės kainos kai kurių ES šalių sostinėse 2009-06-04–2010-06-01* [interaktyvus]. Vilnius: Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema, 2010 [žiūrėta 2010 m. rugpjūčio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/>>.
9. *Monthly Market Prices for Eggs (L&M) in the EU* [interaktyvus]. Belgija: Europos Komisija, 2010 [žiūrėta 2010 m. rugpjūčio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://circa.europa.eu>>.
10. *Šviežių supakuotų kiaušinių pardavimo vidutinių svertinių kainų suvestinė ataskaita 2007–2010 m. pagal KPS-3* [interaktyvus]. Vilnius: Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema, 2010 [žiūrėta 2010 m. rugpjūčio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/>>.
11. *ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė*.

Summary

The article deals with the price competitiveness of Lithuanian poultry eggs, shows the results of analysis on changes in prices over a few recent years, presents a comparison of egg prices with those in other EU countries as well as the impact of price changes on the demand of Lithuanian eggs in the domestic and foreign markets.

The analysis of egg prices in Lithuania showed that the price of eggs for a long time was going up. As a result, the eggs of Lithuanian producers lost competitiveness in foreign markets. Even in 2009–2010 when the price in Lithuania declined, the competitiveness did not improve.

The demand for eggs in the retail market was almost stable though the price was going up. During the economic recession eggs as relatively cheap and quickly prepared products were saleable. The retail price in 2009–2010 went down because of the strong competition of Polish prices.

Keywords: *eggs, demand, price, competitiveness.*